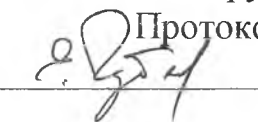
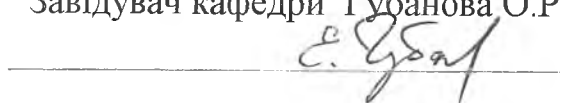

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять з навчальної дисципліни
«ЕКОНОМІКА ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ»
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»

Затверджено
на засіданні групи забезпечення спеціальності
Протокол № 9 від «29» квітня 2021 р.

Голова групи Губанова О.Р.

Затверджено
на засіданні кафедри економіки природокористування
Протокол № 7 від «26» квітня 2021 р.
Завідувач кафедри Губанова О.Р.

Одеса 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять з навчальної дисципліни
«ЕКОНОМІКА ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ»
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»

Одеса 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять з навчальної дисципліни
«ЕКОНОМІКА ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ»
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»

Затверджено
на засіданні групи
забезпечення спеціальності
Протокол № 9
від «29» квітня 2021 р.

Одеса – 2021

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „ЕКОНОМІКА ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ” для студентів 1 року навчання денної та заочної форми за спеціальністю 051 «Економіка», рівень вищої освіти «магістр». /Попова Марія Олександрівна. – Одеса, ОДЕКУ, 2021.

ЗМІСТ

Передмова	5
1. Загальна частина	6
1.1 Мета та завдання курсу	6
1.2 Перелік знань, вмінь та компетенцій, що формуються у ході вивчення навчальної дисципліни “Економіка зеленого бізнесу”	7
1.3 Зміст практичних занять	7
1.4 Перелік контрольних заходів	9
1.5 Навчально-методичне забезпечення дисципліни	10
2. Повчання до практичних занять	11
2.1 Загальні поради до підготовки до практичних занять	11
2.2 Перелік контрольних питань до практичних занять	12
3. Практичні заняття	12
3.1. Практичне заняття № 1 Історія розвитку зеленого бізнесу	12
3.2. Практичне заняття № 2 Бізнес та екологічна відповідальність	14
3.3. Практичне заняття № 3 Аналіз макро- і мікро середовища діяльності «зелених» підприємств	18
3.4. Практичне заняття № 4 Форми організації зеленого бізнесу	20
3.5. Практичне заняття № 5 Розбудова організаційного потенціалу	23
Додаток. Література для підготовки повідомлень	27

ПЕРЕДМОВА

У ХХІ ст. більшість розвинених держав світу одним із напрямів свого економічного та соціального розвитку обрали покращення внутрішніх екологічних умов існування та зниження шкідливого впливу на довкілля. Оскільки сьогодні основним джерелом забруднення навколишнього середовища є промислова діяльність, то найбільша увага приділяється питанням упровадження технологій та бізнес-процесів, спроможних знизити негативний вплив виробничої діяльності на довкілля.

Суперечності між економікою та екологією виникають через негармонійний розвиток системи «природа – людина – виробництво». З часів індустріалізації і донині триває поступове зростання масштабів шкідливих викидів промисловості у навколишнє середовище та кількості екологічних катастроф, що зумовлює необхідність пошуку нових підходів до розроблення новітніх технологій та процесів, які, забезпечуючи рентабельність виробництва, водночас сприяли б покращенню екологічної ситуації. Результатом таких пошуків стало становлення та розвиток нового виду діяльності – зеленого бізнесу, покликаною вирішити проблему гармонізації відносин в ланцюжку «природа – людина – виробництво».

Розвиток зеленого бізнесу є стратегічним завданням для України. Він має безліч переваг та економічну стабільність. До того ж в Україні є багато потенційних і доволі необхідних напрямів розвитку, що дають змогу впроваджувати зелений бізнес на пристойному рівні. Економіка, в основу якої покладено інноваційний тип господарювання, дозволяє створити значно більше можливостей для формування досконалих систем виробництва і споживання й забезпечити радикальне поліпшення еколого-демографічної складової економічної безпеки як важливого фактору підтримання сталого розвитку країни.

Впровадження зеленого бізнесу в Україні є інноваційним, прибутковим та перспективним напрямом економічної діяльності. Але його розвиток стримує відсутність фінансування. Саме тому постає завдання пошуку ресурсів для впровадження вітчизняного зеленого бізнесу. Нині залучення грошових ресурсів у становлення цього виду діяльності можливе лише в разі створення відповідного фінансово-правового підґрунтя на рівні держави, що формуватиме відповідний інтерес у вітчизняного та іноземного інвестора. Для того, щоб розвиток зеленого бізнесу в Україні мав позитивний ефект, необхідно розробити поетапну програму його впровадження та сформуванню оптимальну залежність трьох елементів: держава – зелений бізнес – інновації.

1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1.1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

Дисципліна «Економіка зеленого бізнесу» належить до фахових вибіркових дисциплін підготовки магістрів по спеціальності 051 «Економіка».

Метою вивчення дисципліни «Економіка зеленого бізнесу» є вивчення наслідків екологічної діяльності підприємств, визначення впливу факторів на їх відхилення для виявлення в подальшому недоліків, а також розробка заходів, спрямованих на стабілізацію та покращення стану навколишнього природного середовища.

Загальний обсяг навчального часу, що припадає на вивчення дисципліни «Економіка зеленого бізнесу», дорівнює 180 годин (14 - лекції, 14 - практичні заняття, 152 - самостійна робота студентів або 6,0 кредитів ECTS).

Основними завданнями вивчення дисципліни “Ринок туристичних послуг” є дати студентам:

- глибоке уявлення про історичні аспекти розвитку зеленого бізнесу, основні чинники розвитку і зарубіжний досвід щодо цього виду господарської діяльності, а також про «зелений бізнес» в контексті енергетичної та екологічної безпеки держави;
- пояснити концептуальні підходи до визначення поняття «зелений бізнес», розкрити важливість систем екологічного управління;
- дати студентам наукове розуміння особливостей функціонування зеленого бізнесу на прикладі енергозберігаючих рішень для будівель, а також показати оцінку ефективності екологічного підприємства в Україні;
- показати реальні тенденції і проблеми зеленого бізнесу в Україні;
- навчити студентів використовувати здобуті знання у своїй практичній діяльності, що пов'язана з екологічним бізнесом.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення перспективи використання інструментів «зеленої» економіки, тому значну увагу приділено основним сегментам «зеленої» економіки як складових підприємницької діяльності на засадах ресурсозбереження.

Змістовні модулі:

1. Теоретичні засади економіки зеленого бізнесу.
2. Сучасні підходи до визначення ефективності зеленого бізнесу.

1.2. ПЕРЕЛІК ЗНАТЬ, ВМІНЬ ТА КОМПЕТЕНЦІЙ, ЩО ФОРМУЮТЬСЯ У ХОДІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ»

Дисципліна «Економіка зеленого бізнесу» має визначену логіку побудови і цілком конкретний зміст. Він охоплює такі розділи:

- Історія розвитку зеленого бізнесу.
- Бізнес та екологічна відповідальність
- Аналіз макро- і мікро середовища діяльності «зелених» підприємств.
- Форми організації зеленого бізнесу
- Розбудова організаційного потенціалу

Загальний обсяг навчального часу - **180 годин**.

Внаслідок вивчення дисципліни студент повинен отримати:

1) результати навчання:

PO22 - Знати сутність «зеленої» економіки, основні тенденції, проблеми та перспективи використання інструментів «зеленої» економіки, особливості ринку «зелених» товарів та послуг.

PO23 - Вміти охарактеризувати основні сегменти «зеленої» економіки, оцінювати ефективність ведення «зеленого» бізнесу, розробляти конкурентні пропозиції щодо виробництва (просування) екологічно чистих продуктів.

2) компетентності:

ВК4 - Здатність до аналізу економічних процесів, розуміння принципів розвитку «зеленої» економіки, планування та організації підприємницької діяльності на засадах ресурсозбереження.

Система оцінювання: поточне опитування, модульний тестовий контроль. Підсумковий контроль - екзамен.

1.3. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Зміст практичного модулю та теми занять наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Змістовні модулі	Назва змістовних модулів	Теми
ЗМ-П1	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ (практичні заняття)	Тема 1. Історія розвитку зеленого бізнесу
		Тема 2. Бізнес та екологічна відповідальність
		Тема 3. Аналіз макро- і мікро середовища діяльності «зелених» підприємств
		Тема 4. Форми організації зеленого бізнесу
		Тема 5. Розбудова організаційного потенціалу

Після вивчення практичного змістовного модулю 1 (ЗМ-П1) студент має **вміти**:

за темою №1 - обґрунтувати головні передумови розвитку зеленого бізнесу; висвітлити сутність моделі «зеленої економіки»; проаналізувати причини з'явлення попиту на зелені продукти та послуги; перелічить найбільш гостри екологічні проблеми суспільства; охарактеризувати зарубіжний досвід щодо розвитку зеленого бізнесу; розкрити зміст бізнес-можливостей, передбачених переходом до зеленої економіки; визначити шляхи розвитку зеленого бізнесу в Україні; класифікувати лінії поведінки представників «зеленого бізнесу»; визначити сутність концепції «зеленого бізнесу», яка базується на так званому «правилі трьох R»;

за темою №2 – охарактеризувати концептуальні підходи до визначення поняття «зелений бізнес»; визначити суперечності між економікою та екологією; навести етапи становлення зеленого бізнесу у світі; обґрунтувати основні категорії, що виступають фундаментом для становлення поняття "зелений бізнес"; пояснить значення зеленого бізнесу в економічному, екологічному та соціально-культурному аспектах; назвати основну мету впровадження «зеленого офісу»; навести рекомендації того, як зробити офіс «зеленим»; визначити складові органічного господарства; з'ясувати суть показників переходу до зеленої економіки; проаналізувати систему екологічного управління;

за темою №3 – проаналізувати принцип триєдності у виробництві компанії – представників «зеленого бізнесу»; висвітлити сутність головних передумов, які має Україна для розвитку зеленого туризму; аргументувати дію програм, за рахунок яких підтримується розвиток зеленого туризму в Україні; роз'яснити яким чином держава підтримує раціональне та ефективне використання туристичних ресурсів в Україні; сформулювати перспективи у розвитку концепції становлення «зеленого бізнесу»; навести детально основні принципи екологічного підприємництва

за темою 4 – назвати критерії «зеленого» бізнесу; охарактеризувати функції зеленого бізнесу; розкрити суть філософії зеленого офісу; охарактеризувати проблеми, пов'язані з екологічним бізнесом, в Україні; дати оцінку проблемам пов'язаним з ігнорування можливості повторного використання пластику; назвати ніші для зеленого бізнесу, що наразі чекають підприємців в Україні; навести переваги впровадження сучасних напрямів зеленого бізнесу;

за темою №5 – сформулювати пріоритети екологічної збалансованості, які сучасні споживачі пов'язують із послугами та продуктами; проаналізувати умови для створення зеленого бізнесу; навести труднощі та інструменти економічної політики; сформулювати складові, які містить сільський бізнес в Україні; розкрити зміст агротуризму в Україні; навести принцип, за яким здійснюється організація родових та екологічних поселень в Україні; сформулювати оптимальну виробничу структуру

екологічного поселення; охарактеризувати додаткові джерела доходу в екологічних поселеннях.

1.4. ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ЗАХОДІВ

Головною метою модульної організації вивчення дисципліни та контролю знань є підвищення якості навчання за рахунок активізації самостійної роботи студентів, стимулювання її ритмічності протягом всього семестру, обґрунтованого пов'язання оцінок поточної успішності з оцінкою підсумкового контролю знань у період екзаменаційної сесії.

Практичні заняття з дисципліни “Економіка зеленого бізнесу” проводяться з використанням сучасних технологій викладання та відповідного комплекуючого обладнання, а також професійних засобів, розроблених цілеспрямовано до розв'язування конкретних завдань.

Студент повинен відвідувати усі практичні заняття, брати активну участь у вирішенні практичних задач, обговоренні отриманих результатів і основних теоретичних положень даної дисципліни на практичних заняттях.

Комплекс контрольних заходів регламентує організацію поточного та підсумкового контролю рівня набутих студентами знань, вмінь та навичок у ході вивчення навчальної дисципліни “Економіка зеленого бізнесу” при підготовці фахівців. Дана методика дозволяє зв'язати оцінку поточної успішності студентів з оцінкою підсумкового контролю.

Діюча методика забезпечує проведення модульної системи контролю, направленою на підвищення якості знань студентів та активізації навчальної діяльності, а також стимулювання ритмічної самостійної роботи студентів та ритмічного виконання графіку навчального процесу протягом всього строку вивчення дисципліни.

Модульний контроль використовує різні форми та методи, що відповідають формам та методам навчальної роботи по вивченню матеріалу модуля.

Контрольне усне опитування (УО) підчас виконання практичних робіт та по їх завершенню проводяться протягом семестру.

У разі незадовільної відповіді на контрольні питання підчас виконання практичних робіт, студент повинен відпрацювати повторно ці теми робіт.

Оцінка засвоювання студентами знань та оволодіння практичними навичками встановлюється відповідно до якості знань та обсягу навчальної роботи (аудиторної та самостійної), що виконується протягом даного модулю.

Оцінка знань, вмінь та практичних навичок здійснюється за допомогою усного опитування та контрольних робіт під час практичних

занять. У таблиці 2 наведена максимальна кількість балів, яку може одержати студент при виконанні програми практичного модулю.

Таблиця 2

Максимальна кількість балів по практичним модулям

№ модулю	Розділ	Макс. кількість балів
ЗМ-П1	Практичне заняття № 1. Історія розвитку зеленого бізнесу (5 тестів*2 бала)	10
	Практичне заняття №2. Бізнес та екологічна відповідальність (5 тестів*2 бала)	10
	Практичне заняття №3. Аналіз макро- і мікро середовища діяльності «зелених» підприємств (5 тестів*2 бала)	10
	Практичне заняття №4. Форми організації зеленого бізнесу (5тестів*2бала)	10
	Практичне заняття №5. Розбудова організаційного потенціалу (5тестів*2бала)	10
	Всього	50

В цілому на дисципліну відведено 100 балів (50 балів на теоретичну частину, 50 балів на практичну частину).

Суми балів, які отримав студент за всіма змістовними модулями навчальної дисципліни, формують інтегральну оцінку поточного контролю студента з навчальної дисципліни. Вона є підставою для допуску студента до семестрового іспиту з дисципліни «Економіка зеленого бізнесу».

Пропуски: мінус 1 бал за кожний пропуск заняття (2 години). Якщо пропуск стався з об'єктивних причин, студент має можливість відпрацювати пропущене заняття через усну відповідь та представлення конспекту з пропущеної теми.

1.5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

«Економіка зеленого бізнесу»

Основна література:

1. Попова М.О. Економіка зеленого бізнесу: Конспект лекцій. - Одеса: "ОДЕКУ", 2019. 81 с.
2. Мельник Л.Г. Економіка природних ресурсів : навч. посіб. / Мельник Л.Г., Сотник І.М., Чигрин О.Ю. – Суми : Університетська книга, 2010. 348с.
3. Галушкіна Т.П. Економіка природокористування : навч. посіб. / Галушкіна Т. П. – Харків : Бурун Книга, 2009. 480с.

4. Гирусов Э.В., Бобылев С.Н., Новоселов А.Л., Чепурных Н.В. Экология и экономика природопользования. – М.: ЮНИТИ, 2000. 455с.
5. Экономика окружающей среды и природных ресурсов. Вводный курс : учеб. пособ. / Под ред. А.А. Голуба, Г.Н. Сафонова. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. 268с.
6. Мішенін Є.В., Мішеніна Н.В., Сотник І.М.. Конспект лекцій з дисципліни «Теорія еколого-економічного аналізу». Суми: СумДУ. - 2004. - 141 с.<ftp://lib.sumdu.edu.ua/rio/2004/k400432.pdf>
7. www.library-odeku.16mb.com.

Додаткова література

1. Мельник Л.Г. Экологическая экономика: Учебник. / Мельник Л.Г. – Сумы: Университетская книга, 2001. 350 с.
2. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України/ Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, № 41, с.546.
3. Про охорону атмосферного повітря. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, N 50, с.678.
4. Про екологічну експертизу. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1995, № 8, с. 54.
5. Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1995, № 24, с.189.
6. Про екологічний аудит. Закон України.
7. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. 10.12.2008. - № 639.
8. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. 20.07.2009. - № 389

2. ПОВЧАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Самостійна робота студента полягає в вивченні зазначених тем до підготовки до практичних занять.

2.1. Загальні поради до підготовки до практичних занять:

- спочатку необхідно розібратися у змісті окремої теми за допомогою наведеного у пункті 1.5 переліку рекомендованої літератури (пропонується використовувати спочатку основну літературу, якщо при вивченні виникли питання, незрозумілості – тоді, можна використати й іншу додаткову літературу, що наведена у списку);

- коли Ви вважаєте, що засвоїли зміст теми, яка вивчається, спробуйте відповісти на “контрольні питання”, що наведені у кінці кожного практичного заняття;

- якщо ж у Вас виникли питання або труднощі, які Ви не в змозі подолати самостійно, потрібно звернутися до викладача, який вів лекційні та практичні заняття.

2.2. Перелік контрольних питань до практичних занять:

перелік контрольних питань до практичних занять знаходиться у кінці кожної практичної теми та потребує особливої уваги.

3. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

3.1. Практичне заняття №1

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ.

Питання, що виносять для обговорення на занятті:

1. Передумови розвитку зеленого бізнесу.
2. Зарубіжний досвід щодо розвитку зеленого бізнесу.

При підготовці до заняття необхідно самостійно підібрати матеріал і розібратися в таких питаннях:

3. Розвиток зеленого бізнесу в Україні.
4. Розвиток «зеленого бізнесу» в контексті енергетичної та екологічної безпеки держави.

Теоретичні відомості та ключові терміни:

Вплив на довкілля (англ. environmental impact) – будь-які наслідки для довкілля (позитивні або негативні), у тому числі для здоров'я населення, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту, природних об'єктів, матеріальних активів, культурної спадщини (і взаємодія цих чинників).

Екологізація – це напрямок вирішення проблеми захисту довкілля від згубного антропогенного впливу. Це також головний напрямок взаємовідносин у системі "суспільство-природа".

Екологічна збалансованість – підтримання таких видів діяльності, які сприяють поліпшенню якості довкілля в довгостроковій перспективі. Екологічна збалансованість стосується потенційної довговічності систем, що підтримують життєдіяльність людства (планетна кліматична система, системи сільського господарства, виробництва, лісового й рибного господарства, людські спільноти загалом, а також різні системи, від яких вони залежать).

Збалансований (сталий) розвиток (англ. sustainable development) – 1) розвиток, який дає змогу задовольнити потреби теперішніх поколінь і залишає можливість майбутнім поколінням задовольнити їхні потреби (визначення Комісії Брундтланд); 2) розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво та споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, що визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішніх і майбутніх поколінь.

Термін «збалансований розвиток» дає можливість зробити наголос на необхідності постійно знаходити розумний баланс між економічною, соціальною та екологічною складовими розвитку, не надаючи переваги якійсь одній із них.

Збалансованість – характеристика процесу або стану, що може підтримуватися на певному рівні безкінечно довго. Екологічна збалансованість стосується потенційної довговічності систем, що підтримують життєдіяльність людства, таких як планетна кліматична система, системи сільського господарства, виробництва, лісового й рибного господарства, людські спільноти загалом, а також різні системи, від яких вони залежать.

Циркулярна економіка (англ. circular economy) – економіка, у якій: цінність продуктів і матеріалів зберігається якомога довше; використання ресурсів та утворення відходів зведено до мінімуму; ресурси зберігаються тоді, коли продукт досягає кінця свого життєвого циклу, щоб бути повторно використаними для створення подальшої цінності. Це – загальна назва діяльності, спрямованої на енергозбереження, регенеративне екологічно чисте виробництво та споживання.

Завдання 1.

За даними статистичних довідників визначити розмір сектору екологічних товарів і послуг в Україні за десятиріччя. Побудувати графік та проаналізувати його. Зробити прогноз стосовно зростання цього сектору.

Завдання 2.

Заповнити таблицю «Лінія поведінки представників «зеленого бізнесу»».

Таблиця

Лінія поведінки представників «зеленого бізнесу»

Вид підходу	Правовий підхід	Ринковий підхід	Активний підхід
Характеристика			
Підприємство			

Проаналізувати дані таблиці та зробити висновки.

Завдання 3.

Який макрорегіон світу отримує найбільше доходів від розвитку зеленого бізнесу? За рахунок чого? Зробити пропозиції по застосуванню позитивного досвіду.

Завдання 4.

Підготувати на наступне практичне заняття повідомлення про зелений бізнес будь-якої країни.

Контрольні питання:

1. У чому полягають головні передумови розвитку зеленого бізнесу?
2. Як виникла модель «зеленої економіки»?
3. Яким чином з'явився попит на зелені продукти та послуги?
4. Перелічить найбільш гострі екологічні проблеми суспільства.
5. Охарактеризуйте зарубіжний досвід щодо розвитку зеленого бізнесу.
6. Розкрийте зміст бізнес-можливостей, передбачених переходом до зеленої економіки.
7. Які існують шляхи розвитку зеленого бізнесу в Україні?
8. Чому саме бізнес-структурам варто бути дружніми до навколишнього середовища?
9. Які є лінії поведінки представників «зеленого бізнесу»?
10. Концепція «зеленого бізнесу» базується на так званому «правилі трьох R». Дати пояснення.

3.2. Практичне заняття №2

БІЗНЕС ТА ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Питання, що виносять для обговорення на занятті:

1. Концептуальні підходи до визначення поняття «зелений бізнес».
2. Зелений офіс як початок «зеленого бізнесу».

При підготовці до заняття необхідно самостійно підібрати матеріал і розібратися в таких питаннях:

3. Екосистемний перехід до органічного господарства.
4. Системи екологічного управління.

Теоретичні відомості та ключові терміни:

Зелений бізнес – бізнес, який дотримується принципів екологічної збалансованості у своїй діяльності, прагне до використання відновлюваних ресурсів і намагається мінімізувати негативний вплив своєї діяльності на довкілля.

Браунфілд (або вільна виробнича площа) – промислова земельна ділянка, яка наразі не використовується за призначенням, але містить

елементи промислової інфраструктури (будівлі, споруди, комунікації тощо) і може бути повторно використана для промислових цілей. Такі ділянки найчастіше зустрічаються в місцях, які в минулому були промисловими центрами, але через низку причин втратили свої позиції.

Бізнес-інкубатор – організація, яка надає на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого й середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння набуттю ними фінансової самостійності. Найважливішими функціями бізнесів-інкубаторів є: 1) надання приміщення для офісів/майстерень на умовах оренди, часто (у деяких містах/центрах) за цінами, нижчими від ринкових, і з гнучкими умовами одержання додаткового місця за вимогою; 2) адміністративні й технічні послуги (телефон, копіювання, приміщення для конференцій/зустрічей, секретаріат тощо); 3) консалтинг/бізнес-планування для початківців і потенційних підприємців. Також можливими є широкий перелік інших (консалтингових) послуг, трансфер технологій, пропозиції з проведення семінарів і тренінгів тощо.

Екологічні продукти – продукти екологічної діяльності, а також конкретні продукти, що використовуються для проміжного споживання або формування основного капіталу екологічної діяльності.

Екологічний туризм (Ecological tourism) - це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища.

Зелений туризм (green tourism) - є синонімом поняття «екотуризм».

Екологічні товари та послуги - це технології, продукти та послуги для вимірювання, запобігання, обмеження, мінімізації чи нейтралізації шкідливого екологічного впливу на водні, повітряні чи земельні ресурси. До них відносять чисті технології, продукти та послуги, що знижують ризик нанесення шкоди довкіллю та використанню ресурсів.

Екологічні товари - це економічні продукти, тобто результати людської праці (господарської діяльності), що подані в матеріально-предметній формі (матеріальні продукти), у духовній чи інформаційній формі (інтелектуальні продукти) або у вигляді виконаних робіт і послуг, виробництво і споживання яких сприяє зниженню інтегрального екодеструктивного впливу в розрахунку на одиницю сукупного суспільного продукту при одночасному підвищенні економічної ефективності у сферах їх виробництва і споживання.

Сталий розвиток (Sustainable development) - розвиток, що задовольняє потреби сучасних поколінь та не зменшує при цьому здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.

Зелена економіка (Green Economics) – економіка, що підтримує гармонійну взаємодію між людьми та природою, намагаючись задовольнити потреби обох одночасно.

Соціально відповідальні інвестиції (Socially Responsible Investments – SRI) – довгострокове вкладення з метою отримання прибутку, грошових коштів у активи соціально відповідальних компаній, тобто таких, котрі займаються виробництвом товарів та послуг, що не викликають шкідливої звички (алкоголь, тютюн тощо) або не шкодять моральним принципам людства (порнографія, проституція тощо).

Корпоративна соціальна відповідальність (Corporate social responsibility – CSR) – це форма корпоративного саморегулювання, інтегрованого у виробничий процес, що сприяє утворенню позитивного екологічного впливу на суспільство, довкілля тощо.

«Зелений офіс» – це система управління організацією, яка складається з інформаційних, організаційних і технічних заходів, покликаних мотивувати працівників компанії дбайливо ставитися до ресурсів офісу та довкілля, підвищувати рівень екологічної компетентності та відповідальності.

Завдання 1.

Концепція «зеленого офісу» набуває популярності й серед українських компаній. Навести приклади відомих Вам компаній. Які особливості «зеленої хвилі» вони застосовують?

Завдання 2.

Наведіть п'ять найважливіших напрямків за Екологічною Програмою ООН (ЮНЕП), які повинні сприяти відновленню світової економіки і збільшенню зайнятості населення, одночасно прискоренню боротьби зі зміною клімату, деградацією навколишнього середовища та бідністю. Які напрямки впроваджує Україна? Обґрунтуйте приклади.

Завдання 3.

Навести методику та показники екологічної ефективності. Прокоментувати її, аргументуючи основні позиції.

Завдання 4.

На наступне практичне заняття написати 4 визначення «зеленого бізнесу» за різними авторами, обрати найбільш точне формулювання та пояснити свій вибір.

Завдання 5.

Заповнити таблицю «Порівняльна характеристика зеленого бізнесу та інших схожих видів діяльності». Прокоментувати результат.

Таблиця

Порівняльна характеристика зеленого бізнесу та інших схожих видів діяльності

Бізнес- процес	Елементи бізнес- процесу	Зелений бізнес	Виробництво екологічних товарів та послуг	Уведення деяких стандартів екологічно раціональної ефективності чи позиціонування на ринку як "екокомпанії"
Заснування	Мета бізнесу	Отримання прибутку	Отримання прибутку	Отримання прибутку
	Завдання бізнесу	– створення продукції чи надання послуг, що сприяють захисту природи та довкілля; – створення екологічно сприятливих умов життя як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі	створення продукції чи надання послуг, що сприяють захисту природи та довкілля	створення продукції чи надання послуг, що приносять економічні вигоди для підприємства
Виробництво	Підбір сировинних ресурсів			
	Технології та обладнання			
	Процес виробництва			
Постачання	Маркетинг			
Споживання	Споживчі потреби			

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте концептуальні підходи до визначення поняття «зелений бізнес».
2. Через що виникають суперечності між економікою та екологією?
3. Наведіть етапи становлення зеленого бізнесу у світі.
4. Які основні категорії виступають фундаментом для становлення поняття "зелений бізнес"?
5. Наявність яких трьох аспектів передбачає зелений бізнес?

6. Поясніть значення зеленого бізнесу в економічному, екологічному та соціально-культурному аспектах.
7. Яка основна мета упровадження «зеленого офісу»?
8. Навести рекомендації того, як зробити офіс «зеленим».
9. Що являє собою органічне господарство?
10. Поясніть суть показників переходу до зеленої економіки.
11. Що входить до системи екологічного управління? Дати детальну відповідь.

3.3. Практичне заняття №3 **АНАЛІЗ МАКРО- І МІКРО СЕРЕДОВИЩА ДІЯЛЬНОСТІ** **«ЗЕЛЕНИХ» ПІДПРИЄМСТВ**

Питання, що виносять для обговорення на занятті:

1. Досвід функціонування зеленого бізнесу на прикладі енергозберігаючих рішень для будівель.
2. Зелений туризм – пріоритетна сфера сталого розвитку малого бізнесу в Україні як складова євроінтеграційних процесів.

При підготовці до заняття необхідно самостійно підібрати матеріал і розібратися в таких питаннях:

3. Впровадження концепції зеленого офісу в Україні.
4. Оцінка ефективності екологічного підприємства в Україні.

Теоретичні відомості та ключові терміни:

Екологічні послуги – спеціалізовані види послуг, що надаються суб'єктам господарської діяльності й населенню; вони спрямовані на запобігання негативному впливу на довкілля і сприяють збереженню природних ресурсів. Це – такі послуги: виконання замовлень із виробництва екологічно чистої продукції; розроблення екологічних технологій та обладнання; виготовлення, встановлення й експлуатація природоохоронних споруд; роботи з екологічної модернізації виробництва; переробка, транспортування та захоронення відходів, ліквідація токсичних відходів; водопідготовка та очищення стічних вод; проведення рекультивації; ремонт і обслуговування природоохоронної техніки; екологічний аудит та екологічна експертиза; екологічне страхування та кредитування; ліцензування природоохоронної діяльності; екологічна освіта та пропаганда, а також інформаційні, дослідницькі, консультативні, фінансово-кредитні, рекламні, освітні та інші послуги.

Складові довкілля – аспекти довкілля, які є важливими через свою екологічну, наукову, ресурсну, соціально-економічну, культурну, естетичну або духовну цінність. Природними складовими довкілля можуть бути атмосферне повітря, водні ресурси, земельні ресурси, відходи,

біорізноманіття тощо; соціокультурними – економіка, енергетика, транспорт, здоров'я населення, традиційне природокористування, культурна спадщина тощо.

Зменшення впливів (англ. mitigation) – ліквідація, скорочення або контроль несприятливих екологічних наслідків стратегії, плану, програми чи проекту, включаючи відшкодування будь-якої шкоди, заподіяної довкіллю внаслідок реалізації таких ініціатив.

«Розумний будинок» – це житлова нерухомість (приватний будинок, котедж, квартира), яка «інтелектуально» пристосована до індивідуальних особливостей мешканців за допомогою встановленої в ній автоматизованої системи управління інженерними системами життєзабезпечення.

Зелений офіс – це концепція управління організацією, яка дозволяє зменшити її негативний вплив на довкілля шляхом раціонального використання та максимального збереження ресурсів, енергії.

Методика оцінювання ефективності екологічного підприємства також є ідентичною до оцінювання ефективності традиційних підприємств, враховуючи лише соціальний та екологічний ефект, які створює екологічне підприємство.

Показники оцінки ефективності управління підприємством поділяються на кількісні та якісні.

Кількісні показники визначаються шляхом розрахунку та застосовуються в оцінюванні таких складників ефективності управління як ефективність керуючої підсистеми управління (оцінювання ефективності управлінського персоналу, організаційної структури управління, технології управління) та ефективність керованої підсистеми.

Якісні показники отримують шляхом експертних оцінок, їх застосовують в оцінюванні ефективності організаційної культури в межах визначення ефективності керуючої підсистеми управління та в оцінюванні зовнішньої ефективності управління підприємством за всіма складовими.

Завдання 1.

Навести особливості концепції зеленого офісу в Україні. Які нові можливості він відкриває перед компаніями?

Завдання 2.

Вибрати реально діюче підприємство в Україні, охарактеризувати його з точки зору екологічного підприємництва. Зробити висновки.

Завдання 3.

Застосувати методику оцінювання ефективності екологічного підприємства до вибраного у попередньому завданні підприємства. Зробити розрахунки, прокоментувати їх.

Завдання 4.

На наступне практичне заняття підготувати повідомлення про різні екологічні підприємства світу, які мають важливе значення для стабільного та продуктивного розвитку суспільства.

Контрольні запитання:

1. Якими пріоритетами користуються компанії – представники «зеленого бізнесу»?
2. Як використовують принцип триєдності у виробництві компанії – представники «зеленого бізнесу»?
3. З чим пов'язаний динамічний розвиток зеленого туризму в світі?
4. Які головні передумови має Україна для розвитку зеленого туризму?
5. За допомогою яких програм підтримується розвиток зеленого туризму в Україні?
6. Яким чином держава підтримує раціональне та ефективне використання туристичних ресурсів в Україні?
7. У чому полягає стратегічна мета розвитку малих підприємств у сфері зеленого туризму в Україні?
8. На чому побудована концепція становлення «зеленого бізнесу»?
9. Які є проблеми із впровадженням концепції зеленого офісу?
10. Навести детально основні принципи екологічного підприємництва.
11. Як розрізняють категорії ефективності залежно від форми подання результатів і витрат?

3.4. Практичне заняття №4

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ

Питання, що виносять для обговорення на занятті:

1. Організація та ефективність зеленого офісу на підприємстві.
2. Екологічне підприємництво: сутність та особливості розвитку в Україні.

При підготовці до заняття необхідно самостійно підібрати матеріал і розібратися в таких питаннях:

3. Тенденції і проблеми зеленого бізнесу в Україні.
4. Практичні напрямки для впровадження зеленого бізнесу в Україні.

Теоретичні відомості та ключові терміни:

Кластер – галузеве, територіальне та добровільне об'єднання підприємницьких структур, які тісно співпрацюють з науковими й освітніми установами, громадськими організаціями та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та сприяння економічному розвитку регіону.

Ланцюг цінності (англ. value chain) – сукупність заходів, які компанія, що працює в певній галузі, реалізує, аби доставити цінний продукт чи послугу на ринок. Ланцюг цінності охоплює всі види діяльності підприємства. У традиційній бізнес-моделі – це такі види діяльності: розроблення, виробництво, маркетинг, збут і підтримка компанією своїх продуктів.

Заінтересовані сторони (англ. stakeholders) – групи осіб або особи, які мають інтерес, залучені чи перебувають під впливом політики або плану уряду, громади чи підприємства. Цей термін поширюється на групи, організації (формальні й неформальні, державні та громадські) та осіб, яким належить важлива частка в процесі регіонального розвитку й управління, незалежно від того, якою саме є ця частка.

Циркулярний (невичерпний) бізнес, або зелений бізнес - діяльність яка має мінімальний негативний вплив на глобальне або місцеве середовище, суспільство або економіку - це бізнес який прагне поєднати у собі екологічне відношення до довкілля, справедливе ставлення до працівників та економічний успіх.

Зелений офіс – це концепція управління організацією, яка дозволяє зменшити її негативний вплив на довкілля шляхом раціонального використання та максимального збереження ресурсів та енергії.

Філософією зеленого офісу може скористатися будь-яка компанія, незалежно від її розміру, сфери діяльності або фінансового стану.

Концепція зеленого бізнесу передбачає відповідальне ставлення до споживання та повторне використання ресурсів. Перехід до практик зеленого бізнесу вбачається доволі актуальним як для високорозвинених країн, так і для тих, що розвиваються, задля мінімізації впливу на довкілля та сприяння сталому розвитку й економічному зростанню.

Досвід країн ЄС свідчить, що ринок вторинної сировини є прибутковим. Зелені практики показують, що потрібно значно менше енергії на переробку пластику, ніж на його нове виготовлення. Це дозволяє зменшувати затрати на виробництво і стимулює заощадження підприємствами коштів.

Завдання 1.

Детально визначити критерії, функції та форми прояву зеленого бізнесу.

Завдання 2.

Проаналізувати діяльність українських підприємств та організацій, які в своїй діяльності використовують концепцію зеленого офісу, що дозволяє зробити внутрішнє середовище організації більш екологічно ефективним.

Завдання 3.

Користуючись офіційними інформаційними ресурсами навести у вигляді таблиці переваги та проблеми, пов'язані з екологічним бізнесом. Порівняти їх кількість, зробити висновки.

Завдання 4.

До кожної ніші для зеленого бізнесу підібрати відповідний власний приклад впровадження и представити у вигляді таблиці.

Таблиця

Основні ніші для зеленого бізнесу

Основні напрями діяльності	Приклади
1. Екобудівництво.	
2. Екоремонт.	
3. Екологічний клінінг	
4. Збирання і рециклінг.	
5. Створення «зеленого офісу».	
6. Екодизайн	
7. Впровадження енергозбереження.	
8. Екопродукти.	
9. Екологічний транспорт.	
10. Еко-відпочинок.	

Завдання 5.

На наступне практичне заняття підготувати повідомлення про вживання концепції зеленого офісу у світовій практиці.

Контрольні питання:

1. Який бізнес вважається «зеленим»? Назвіть критерії.
2. Охарактеризуйте функції зеленого бізнесу.
3. Які бувають форми прояву зеленого бізнесу?
4. Що має на увазі філософія зеленого офісу?
5. Розкрийте сутність та особливості розвитку екологічного підприємництва саме в Україні.
6. Які проблеми, пов'язані з екологічним бізнесом, в Україні мають місце?
7. Про що свідчить досвід країн ЄС, щодо ринку вторинної сировини?
8. Дати оцінку проблемам пов'язаним з ігнорування можливості повторного використання пластику.
9. Які ніші для зеленого бізнесу наразі чекають підприємців в Україні?
10. Навести переваги впровадження сучасних напрямів зеленого бізнесу.

3.5. Практичне заняття №5

РОЗБУДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Питання, що виносять для обговорення на занятті:

1. Попит, пропозиція та переваги розбудови зеленого організаційного потенціалу.
2. Створення умов для зеленого бізнесу.

При підготовці до заняття необхідно самостійно підібрати матеріал і розібратися в таких питаннях:

3. Агрорландшафти як основа зеленого бізнесу в Україні.
4. Споживча кооперація як механізм управління зеленим бізнесом.

Теоретичні відомості та ключові терміни:

Агротуризм (farm tourism) - відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства. Агротуризм може проявлятися у різних формах, але завжди включає винаймання помешкання. Розрізняють дві базові форми агротуризму: винаймання помешкання з обслуговуванням безпосередньо в межах дворогосподарства або розміщення на нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до дворогосподарства, наприклад, в кемпінгах та наметах.

«Пригодницький» туризм можна визначити як активний вид відпочинку, що передбачає створення великої кількості програм дозвілля за різними напрямками, під час яких людина перебуває у природному середовищі, проте не завжди ставиться до нього дбайливо. Під час активного або пригодницького туризму найчастіше присутній елемент ризику.

Сільський туризм (rural tourism) - відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. Сільський туризм - це форма проведення вільного часу у вигляді стаціонарного відпочинку, тоді як базовою метою екотуризму виступає активне відкриття дикої природи, традицій і культури, їх глибоке пізнання й сприйняття.

Врядування (англ. governance) – вироблення й реалізація публічної політики на засадах партнерської взаємодії державної влади, місцевого самоврядування, які створюють сприятливі політико-правові та фінансові передумови, із приватним сектором, що генерує робочі місця й забезпечує доходи, та громадянським суспільством, яке мобілізує внутрішні ресурси для досягнення пріоритетних цілей суспільного розвитку.

Державне управління – діяльність держави (органів державної влади), спрямована на створення умов для якнайповнішої реалізації функцій держави, основних прав і свобод громадян, узгодження

різноманітних груп інтересів у суспільстві та між державою й суспільством, забезпечення суспільного розвитку відповідними ресурсами.

Належне врядування (англ. good governance) – управлінська діяльність у системі публічно-владних відносин, яка відповідає вимогам відкритого, демократичного та справедливого суспільства і регулює відносини між органами державної влади та бізнесом і громадськістю.

Попит на розбудову зеленого організаційного потенціалу малих та середніх підприємств (МСП) створюється за рахунок стимулюючого фактору та фактору вимог ринку.

Фактор вимог ринку – це ринковий попит на екологічні послуги та товари. Орієнтація ринку щодо цих аспектів швидко змінюється протягом останніх років з огляду на те, як зростає рівень обізнаності споживачів.

Розбудова зеленого організаційного потенціалу починається з розвитку нових технічних навичок та/або створення нових організаційних структур з метою реагування на вимоги екологічної збалансованості (регуляторні чи ринкові), з якими мають справу МСП.

Розбудова організаційного потенціалу в екологічному секторі є ринковою нішею, яка відкриває багато можливостей для зростання.

Багатьом компаніям, які б хотіли зайнятися розбудовою зеленого організаційного потенціалу, може бракувати знань, досвіду чи продуктів для успішного виходу на ринок. Партнерства з іноземними компаніями можуть створити можливості в цій сфері. Іноземні компанії можуть надати необхідні для України знання, досвід та/або продукти, але вони можуть не мати знань про місцеві норми і досвід, а також їм може бракувати контактів із потенційними клієнтами.

Зелені закупівлі підприємств державного або приватного сектору можуть відігравати значну роль у формуванні попиту на зелені товари та послуги і підтримувати ринки з недостатнім попитом на зелені товари чи послуги.

Зелені закупівлі можуть бути однією з основних рушійних сил для інновацій, стимулювання промисловості до виробництва зелених товарів і послуг, особливо в тих секторах, де закупівлі займають велику частку ринку (наприклад, будівництво, охорона здоров'я, громадський транспорт).

Правила зелених закупівель можуть також визначати, що окремі товари повинні містити мінімальну частку вторинної сировини, або що виробництво таких товарів має досягти встановленого рівня енергетичної ефективності, або що товари чи послуги повинні мати екологічне маркування, яке засвідчує мінімальний рівень екологічної діяльності.

На проблемі збереження агроландшафтів значну увагу акцентують у Концепції збалансованого розвитку агроecosистем, яка ґрунтується на принципах: комплексності, функціональності, системності, керованості, реальності, етапності. На основі цих принципів повинні формуватись

стійкі агроформування, що будуть здатні підтримувати стійкий розвиток агроєкосистем.

В Україні сільський бізнес містить три складові – туризм, виробництво і вирощування.

Основою розвитку будь-якого регіону (країни, наднаціонального утворення, структури глобального масштабу) є родина як одиниця людського суспільства.

Завдання 1.

Навести особливості розбудови зеленого організаційного потенціалу. Якими існують можливі варіанти постачання послуг та товарів для розбудови зеленого організаційного потенціалу? Детально охарактеризуйте їх.

Завдання 2.

Скласти світовий рейтинг компаній, які отримали значні прибутки від розбудови зеленого організаційного потенціалу – перша десятка (побудувати стовпчасту діаграму в порядку зменшення). Прокоментувати її.

Завдання 3.

На проблемі збереження агроландшафтів значну увагу акцентують у Концепції збалансованого розвитку агроєкосистем, яка ґрунтується на принципах: комплексності, функціональності, системності, керованості, реальності, етапності. Прокоментуйте кожний з них.

Завдання 4.

В Україні сільський бізнес містить три складові – туризм, виробництво і вирощування. За даними статистичних довідників представити обсяги кожної складової за останні 5 років у вигляді графіку. Зробити висновки щодо динаміки показників.

Завдання 5.

На наступне практичне заняття підготувати повідомлення про перспективу і можливості розвитку екологічних та родових поселень в Україні.

Контрольні питання:

1. Як змінювався ринковий попит на екологічні послуги та товари?
2. Назвіть пріоритети екологічної збалансованості, які сучасні споживачі пов'язують із послугами та продуктами.
3. З чого починається розбудова зеленого організаційного потенціалу?
4. Як здійснюється створення умов для зеленого бізнесу?

5. Наведіть труднощі та інструменти економічної політики.
6. Які складові містить сільський бізнес в Україні?
7. Розкрийте зміст агротуризму в Україні?
8. За яким принципом здійснюється організація родових та екологічних поселень в Україні?
9. Як сформувати оптимальну виробничу структуру екологічного поселення?
10. Які існують додаткові джерела доходу в екологічних поселеннях?

Література для підготовки повідомлень

№	Назва	Анотація
1	Буркинський Б. В. “Зелена” економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні : монографія / Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов ; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. Одеса : Підприємство Фенікс, 2011. 348 с.	У монографії розглядаються передумови та інноваційні напрямки розвитку “зеленої” (еколого-орієнтованої) економіки як сучасної парадигми трансформаційних зрушень в Україні; наведені її методологічні та концептуальні засади, а також шляхи активізації “зеленого” зростання крізь призму імплементації міжнародного досвіду. Видання розраховане на науковців, викладачів ВНЗ, аспірантів, студентів та магістрантів.
2	Веклич О. О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні / О. О. Веклич ; Рада нац. безпеки і оборони України, Укр. ін-т дослідж. навколиш. середовища і ресурсів. Київ, 2003. 88 с.	У виданні на підставі фактологічних і статистичних даних надано аналітичну оцінку сучасного стану і дієвості вітчизняного економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, виявлено тенденції його формування. Уперше в науковій літературі визначено критерії ефективності функціонування даного механізму. Наведено методичні підходи та практичні рекомендації щодо вдосконалення сучасного економічного інструментарію екологічного регулювання.
3	Галушкіна Т. П. Національна політика “зеленого” зростання в Україні / Т. П. Галушкіна, Л. О. Мусіна, Н. І. Хумарова ; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. Одеса, 2012. 271 с.	Висвітлено хронологію світових тенденцій формування “зеленого” курсу економіки. Викладено сучасні тенденції впровадження ідеології “зеленої” економіки в національному вимірі. Розглянуто інституційну та функціональну модернізацію державної системи екологічного управління на принципах сталого розвитку. Проведено комплексне оцінювання ідентичності національної й європейської систем екологічного управління та політики. Подано інформацію про вдосконалення системи екологоорієнтованого стратегічного планування. Наведено обґрунтування моделі імплементації “зеленого” курсу в модель економічного розвитку України.
4	Глосарій зеленого бізнесу = Glossar des Grünen Business = Глоссарий зеленого бизнеса = Glossary of green business : укр.-нім.-рос.-англ. / наук. ред. : В. Базилевич, Д. Вальтер. Київ : Знання, 2010. 518 с.	Подано 550 основних екологічних термінів і понять, які характеризують процеси зеленого бізнесу, розкривають їх зміст і використовуються у менеджменті, підприємстві, моніторингу та аудиті, науці, освіті, охороні довкілля (ОД) з урахуванням сучасних теоретичних, методологічних, нормативно-правових матеріалів, світових досягнень і тенденцій в екології та економіці.

		Наведено відомості про міжнародні організації з питань сталого розвитку та ОД, адреси електронних бібліотек та баз даних з екологічної тематики.
5	Екосередовище і сучасність : у 8 т. / С. І. Дорогунцов, М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, П. П. Пастушенко. Київ : Кондор, 2007. Т. 6 : Екосередовище та євроінтеграційні процеси. 622 с	У даному виданні розглянуто проблеми охорони навколишнього природного середовища за умов глобалізаційних викликів. Акцентовано увагу на соціально-екологічних проявах цих процесів, пріоритетних напрямках світової господарської інтеграції, геоeкономіки, інвестиційно-інноваційної еколого-економічної політики. Висвітлено проблеми міжнародного економічного співробітництва в галузі охорони довкілля, питання визначення місця та ролі України в геополітичній структурі світового господарства.
6	Запровадження принципів “Глобального зеленого курсу” у модель економічного розвитку України : наук. доп. / [Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, Л. О. Мусіна та ін.] ; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. Одеса, 2012. 46 с.	У науковій доповіді розглянуто хронологію світових тенденцій формування “зеленого” курсу економіки; наведено оцінку інституціональних передумов та існуючої динаміки зеленого росту в Україні. Обґрунтовано складові та переваги “зеленої” економіки; надано пропозиції щодо розробки доктрини “зеленої” економіки як парадигми економічного зростання країни.
7	Зелена економіка. Зелені інвестиції. Зелений туризм : матеріали 2 Міжнар. екол. форуму, 25-26 верес. 2014 р. / [упоряд. : О. С. Голікова, А. П. Коджебаш, В. В. Бородіна] ; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України [та ін.]. Одеса : Пальміра, 2014. 248 с.	У збірнику наведені матеріали, які доповідались на II Міжнародному форумі “Зелена економіка. Зелені інвестиції. Зелений туризм” в рамках наукових конференцій “Стратегія “зеленого” розвитку в умовах глобальної інтеграції”, “Екологічні ризики – виклики економіці” та круглого столу “Розвиток туризму в Чорноморському регіоні”. Наукові доповіді учасників висвітлюють результати та відкриті питання науково-практичних робіт вітчизняних та міжнародних наукових організацій з проблем розвитку “зеленої” економіки, перспектив і можливостей її реалізації для національної економіки та у міжнародному контексті. Матеріали збірки будуть корисними для науковців, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, бізнесу, громадськості, студентів вищих навчальних закладів. Тези друкуються мовою оригіналу
8	“Зелена” стратегія регіону : [монографія] / [Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов та ін.] ; Ін-т проблем	У колективній монографії висвітлено концептуально методологічні засади збалансованого природокористування, розглянуто сталий розвиток як ключову

	<p>ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. Одеса ; Саки : Фенікс, 2011. 445 с.</p>	<p>домінанту регіонального екологічного управління, охарактеризовано індикатори сталого розвитку в регіональному вимірі. Основну увагу акцентовано на екологічній політиці як складовій державної регіональної політики, показано роль стратегічного планування у забезпеченні “озеленення” економічного розвитку регіонів України. Увагу приділено розвитку екологічного партнерства як складової забезпечення “зеленої” стратегії регіону, наведено модель взаємодії та партнерства на транскордонному рівні. Розглянуто передумови, принципи та механізми формування “зеленої” стратегії регіону. Наведено трактування основних термінів і понять, виявлено напрями подальших динамічних процесів щодо розробки та затвердження доктрини “зеленої” економіки з визначенням пріоритетів, завдань і цільових орієнтирів її розвитку.</p>
<p>9</p>	<p>Мусіна Л. А. Взаємний вплив економіки та природного середовища в сучасному світі: політика, стратегії, технології / Л. А. Мусіна, А. В. Ямчук, Т. К. Кваша ; Держ. агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, Укр. ін-т наук.-техн. і екон. інформації. Київ : УкрІНТЕІ, 2012. 259 с.</p>	<p>Наведено результати аналізу вирішення проблем взаємодії економіки та природного середовища, концепції “зеленої економіки” та “зеленого зростання”, досвід розроблення та впровадження національних стратегічних документів у цій сфері, макромодельовання еколого-економічної взаємодії. Досліджено пріоритети різних країн у сфері природокористування та розроблення більш чистих технологій. Узагальнено світові тенденції розвитку “зеленої економіки”, зокрема щодо впровадження стратегій та політики сприяння “зеленому зростанню”, напрямів досліджень у цій сфері та їх фінансування.</p>

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять з навчальної дисципліни
„ЕКОНОМІКА ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ”
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»

Укладач: Попова Марія Олександрівна

Підп. до друку

Формат

Папір

Умовн. друк. арк.

Тираж

Зам. №

Надруковано з готового оригінал-макета

Одеський державний екологічний університет
65015, Одеса, вул. Львівська, 15
